

ՄԻ ՁԱԲԱԹ ՓԱՐԻԶՈՒՄ

Իզուր չէ, որ քաղաքակրթութեան մասին փոքր ինչ դա-
ղափար ունեցող մարդը փափաղում է Փարիզ տեսնել, գեղեց-
կութեան այդ չնաշխարհիկ տեսարանը: Իզուր չէն զոյւում «Պա-
րիզի դեղեցիկ ճաշակը»: Գեղեցիկ է Փարիզը, աւելի քան դե-
ղեցիկ իւր արուարձաններով, բաղմադարեան հնութիւններով և
քաղաքակրթութեան և ճարտարապետական հրաշալիքներով:
Տեսնել Փարիզը, նշանակում է ծանօթանալ Ֆրանսիական ազ-
դի ամբողջ անցեալ և ներկայ թէ՛ սնտեսական և թէ՛ քաղա-
քակրթութեան պատկերի հետ: Նա բովանդակում է իւր մէջ
ոչ միայն նոր աշխարհի գիտութիւնը, փառքը և վալելուութիւնը,
այլ և բայ է անում այցելուի առաջ աստրական, եգիպտական,
փիւնիկեցւոց, պարթևաց, յունական և հռոմէական հին աշ-
խարհի և կայսրութեան քաղաքական և տնտեսական կեանքի
դանազան մոմենտներ և տեսարաններ:

Ցանկանում ես, ընթերցող, տեսնել այդ հրաշալիքը, մտի-
րել: Փարիզի այդ համաշխարհային թանգարանում դու կը
տեսնես Ասորեստանից բերած Սարգոնից թագաւորի պալատը,
2000 տարի Ք. ա. շինուած, նոյն տեղ է և Խորսաբաթի պա-
լատը 800 տ. Ք. ա. և Ասորեստանի պեղուճները: Մելպոմէնի
արձանը, 366 թ. Ք. ա. Դիանայի տաճարը հռոմում, որտեղ
գիտութիւնն էին այրում. հռոմէական Տիրըր, որի ներքեւ ըն-
կած է գայլը, և երկու մանուկներ, իրար հրելով, աշխատում
են... Ժժեկ գայլի ստիւնքից, նորա կաթը: Նայիր Արտաշէս Մեն-
մոնին, 700 տ. Ք. ա. այդ տեղ է կանգնած եգիպտական քար-
տուղարը, հօրուս, Իսես և Օսելին չափաւորները՝ բուրի դէմ-
քով: Յունական Աթալայի գերեզման իշեցնելը, Տրդատ Պար-
թևաց և հայոց թագաւորը 64 տ. Ք. ա. Յունական Միլօի

Վենիուսի արծանր, քանդակագործութեան այդ դուլիս դործոցը, որի առաջ կանգնած հաղարարը այցելուներ ակնապիշ նայում են դեղեցիկութեան աստուածուհուն, և այլ շատ և շատ հողադիւտ տեսարաններ: Բարձրացիր էջֆելեսն աշտարակը և դու կ'հրապուրուես տեխնիկայի դիտութեամբ կատարեալ հրաշակերտով:

Ցանկանում ես զեղարուեստական մտքիդ նաշակին բաւականութիւն տալ, զնա՝ Վերսայլ. Մոսկիւայում, Բեռլինում, Վիեննայում և այլ շատ եւրոպական քաղաքներում հռչակաւոր զեղարուեստաբէտների դործեր շատ եմ տեսել, իսկ Լիւդովիկոս XIV ի պալատում կոխուածները զերազանցում են բոլորին: Հանճարի վրձինը, կարծես լեզու տուած անշունչ կտաւին, կենդանի մարդի պէս խօսում է հետդ:

Մի քանիսից լսել էի, որ Փարիզի կենեքը նոցա վերայ լաւ տպաւորութիւն չէ թողել. չեմ մեղադրում, և չեմ էլ կարող համաձայնել նոցա հետ, որովհետև նոքա միայն այդքանն են կարողացել տեսնել: Այս մօտ 4 միլիօն ժողովրդից համեմատական շատ փոքր մասը փողոցների վերայ, բնաստորանների, կաֆէների առաջ, բաց օդում նստած, ուտում են, խմում են և զուտրճանում, բայց քնացեալ մեծագոյն մասը, քաշուած իրենց կարիւնեաները և լարօրատօրիաները, դիշեր-ցերեկ, անդուլ աշխատանքով են պարտապաժ, դիտութեան բաղմատեսակ ճիւղերն են հարստացնում, յօգուտ հանուր մարդկութեան, նոր դիւտերով, Դիլեր էին և որտեղ են ապրում աշխարհահռչակ Պաստօրը, Վ. Հիլդոն, Ժան Ժակ Բուսսօն, Բուն, Զոլան և քանի այդպիսի մտքի տիտաններ է տուել Փարիզը:

Ժան-Գուլտան մաքուր փողոցի վերայ, Ելիսեան պալատներից ոչ հեռու կանգնած է հայկական ճարտարապետութեամբ կառուցած հայոց եկեղեցին մեծանուն բարերար Ա. Մանթաշեանի ծախսով, որը իւր դիրքով և մեծութեամբ նմանութիւն ունի Վաղարշապատի Շողակաթի վանքին, փոքր ծաւալով, երկ. 42, իսկ լայնութիւնը մօտ 30 քայլաչափ, և ծախսուած է մօտ մի միլիօն ֆրանկ: Եկեղեցին պատկանում է շինող բարերարի սեփականութեան: Առատածեղն բարեգործը մտադիր է նօտարական ծէով հաստատել ազդի անունով, որի համար նորից

պէտք է վճարէ կառավարութեան 120000 ֆր.նօտարական ծախս:

Այդ եկեղեցին ոչ միայն կրօնական տեսակէտից նշանակաւթիւն ունի Փարիզում, այլ նորա դշուութիւնը մի անհրաժեշտութիւն է հայ զաղութականութեան համար: Թէպէտ Փարիզի տարածութիւնը այնքան մեծ է, որ եկեղեցին անկարող է հեռու ապրող հայերին մօտեցնել, կապել եկեղեցու հետ և ծխական համայնք հաստատել, սակայն նա ունի մի կազմակերպուած մարմին՝ Հոգաբարձական Խորհուրդ անունով, որը աշխատում է նոյն մտքով: Հոգաբարձութիւնը նոյն իսկ փորձել է ծխական հայոց դպրոց բանալ, բայց հայերի հեռու, ցրուած լինելու պատճառով, անկարելի է եղել այդ ցանկութիւնը իրաւորձել. կիւրակէ օրերը միայն հայերը յաճախում են եկեղեցի, այն էլ շատ քիչ թուով:

Ծանր է Փարիզում հայ քահանայի վիճակը, թէպէտ նա բաւականաչափ վարձատրում է տարեկան ռոճիկով հայ զաղութից: Քահանան ոչ միայն կատարում է եկեղեցական պաշտամունք և ծխակատարութիւններ, նա և ստիպուած է մտածել կարօտ հայ ուսանողների, թափառականների, պատահող անձեռնհաս մարդկանց հարցասիրութիւններին բաւականութիւն տալ և շատերի էլ պէտքերը հոգալ, կարելոյն չափ: Մեղ վերայ այդպէս սպաւորութիւն թողեց ա. Վռամշապուհ քահանայի բարի յարաբերութիւնը իւր զիմուների հետ: Տէնց մեր ներկայութեամբ, մի ժամում, նա մի քանի նամակ ստացւած մայրաքաղաքում և արուարձաններում ապրող հայերից, որոնք զանազան կարևոր հարցերի մասին սպասում էին պատասխանի և նա պարտաւոր է պատասխանել, որովհետև քահանան է նոցա առաջնորդը, կոնսիստորը, շատ դէպքերում էլ անցագիր վաւերացնողը. նա շատ անգամ և նպաստում է վաճառականական գործերի և այլ քանի քանի այսպիսի կարիքներ հոգացողը և յանձնարարութիւն կատարողը: Նոյն բարերար Մանթաշեանի ծախսով շինուած է եկեղեցու զաւթում մի յարմար բնակարան քահանայի համար, որի ներքին յարկում է տեղաւորուած եկեղեցական հոգաբարձական խորհրդարանը: